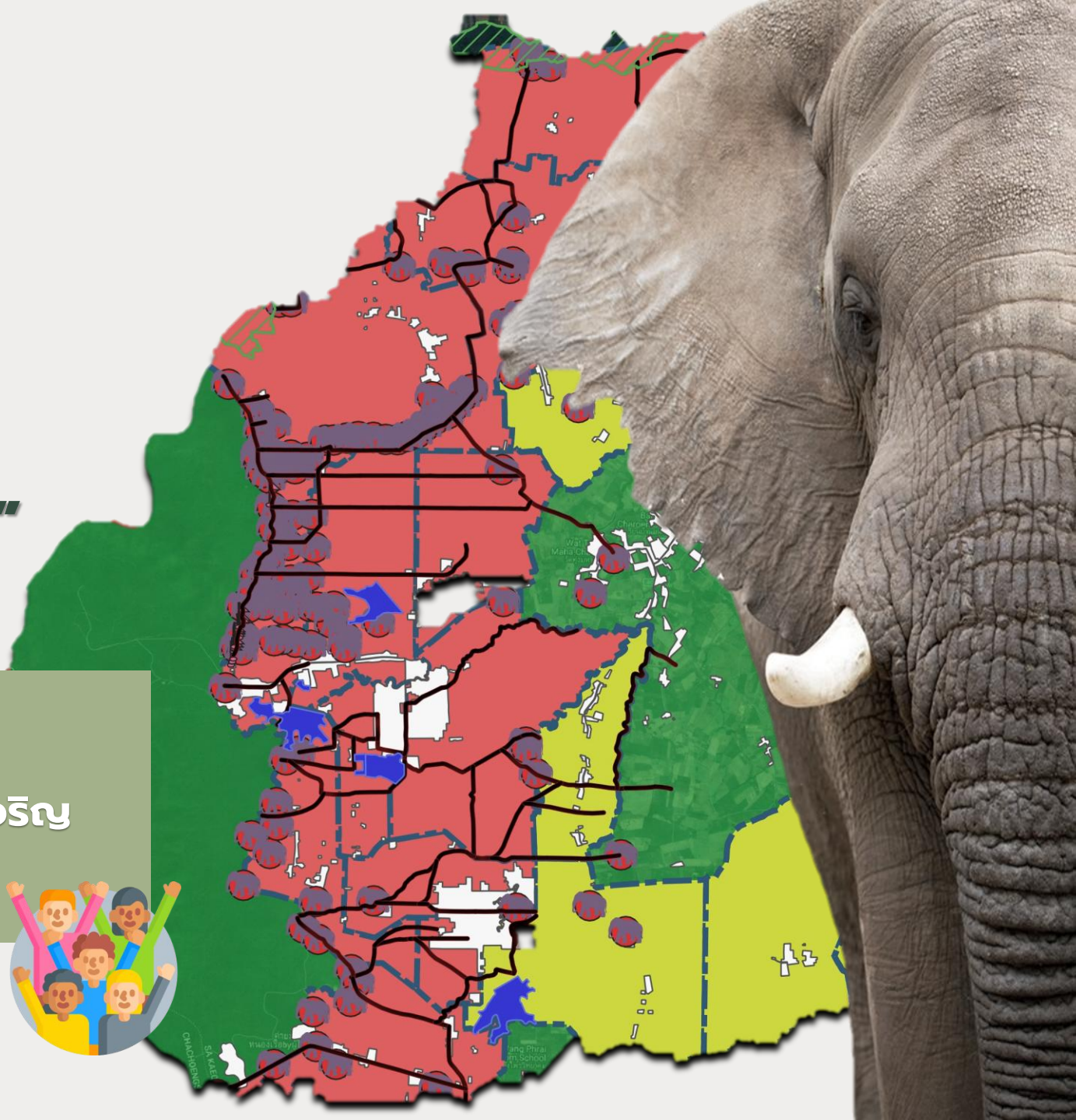

การประชุมเชิงปฏิบัติการ “ขับเคลื่อนการนำใช้ผังตำบล เพื่อการจัดการช้างป่า ในเขตพื้นที่ความเสี่ยงระดับสูง”

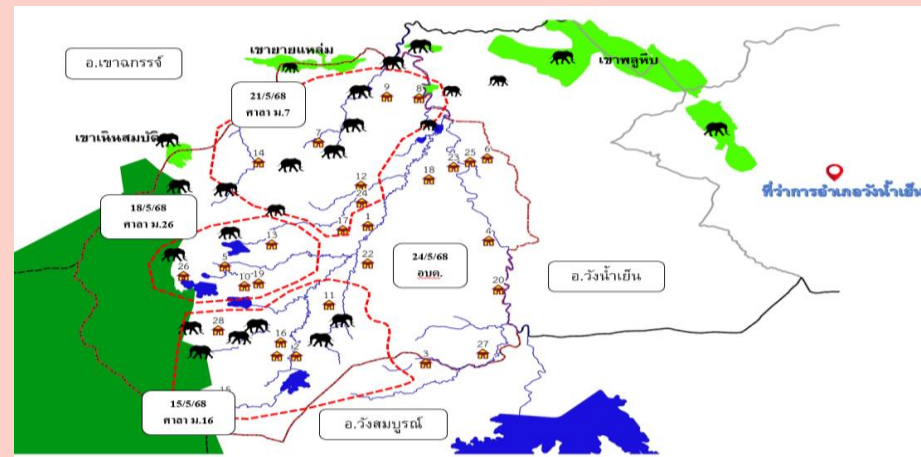
วันที่ 17 กรกฎาคม 2568

ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมหาเจริญ
อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว

ตำบลทุ่งมหาเจริญ อำเภอวังน้ำเย็น จังหวัดสระแก้ว มีขนาดพื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ 100 ตารางกิโลเมตร ทิศตะวันตกติดต่อกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ารอยต่อ 5 จังหวัด ภาคตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อปัญหาภัยช้างป่า มีประชากรประมาณ 18,500 คน มีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 28 หมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวนาปี อ้อย มันสำปะหลัง และลำไย

ทำไมต้องจัดทำผังตำบล?

ตำบลทุ่งมหาเจริญ **เริ่มพบช้างป่า** ออกนอกพื้นที่ป่าอนุรักษ์เข้าสู่ชุมชน **บ่อยขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2563** โดยในระยะแรกประชาชนในพื้นที่ยังไม่มีความเข้าใจถึงพฤติกรรมช้างป่า จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหามากนัก ส่งผลให้สถานการณ์ปัญหาช้างป่าในพื้นที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรม ผลผลิตทางการเกษตรถูกทำลาย นอกจากนี้ พบช้างป่าบุกรุกพื้นที่ชุมชน กระทั่งต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยพื้นที่ที่พบปัญหาช้างป่าบุกรุกมากที่สุดมีจำนวน **10 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 5, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 21, 26 และ 28** ซึ่งพื้นที่มีแนวทางการแก้ไขปัญหาคือ (1) จัดชุดเฝ้าระวังและผลักดันช้างป่า (2) จัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือประชาชนตำบลทุ่งมหาเจริญ พร้อมคณะบริหาร (3) จัดหาอุปกรณ์/เครื่องมือสำหรับการเฝ้าระวังและผลักดันช้างป่า อาทิ ไฟส่องสว่าง โดรน และ (4) จัดทำข้อมูลสำคัญและจัดทำผังตำบลในพื้นที่ตำบลทุ่งมหาเจริญ

การจัดทำผังตำบลเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาช้างป่าในระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ที่ครอบคลุม อาทิ จุดพบช้าง พื้นที่เสี่ยง และผลกระทบต่อประชาชน ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของกระบวนการคือการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ โดยมีคณะทำงานประกอบด้วย วนิอาสานาการสมอง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล และชุดอาสาผลักดันช้างป่า ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลผ่านแอปพลิเคชันที่สามารถบันทึกพิกัด วัน และเวลา (Ling และ Timestamp) ของเหตุการณ์ได้อย่างแม่นยำ ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์สาเหตุ แนวโน้ม และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหช้างป่าได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

กระบวนการจัดทำผังชุมชน

เตรียมความพร้อม

1

2

เก็บข้อมูลพื้นที่

วิเคราะห์และ
สร้างแผนที่
ความเสี่ยง

3

4

ออกแบบแนวทาง
ป้องกัน

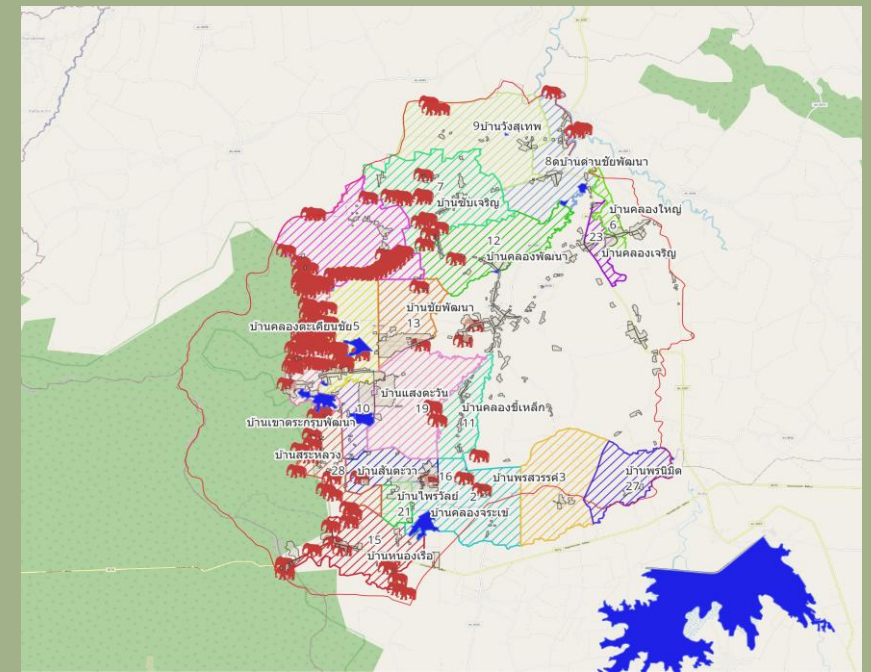
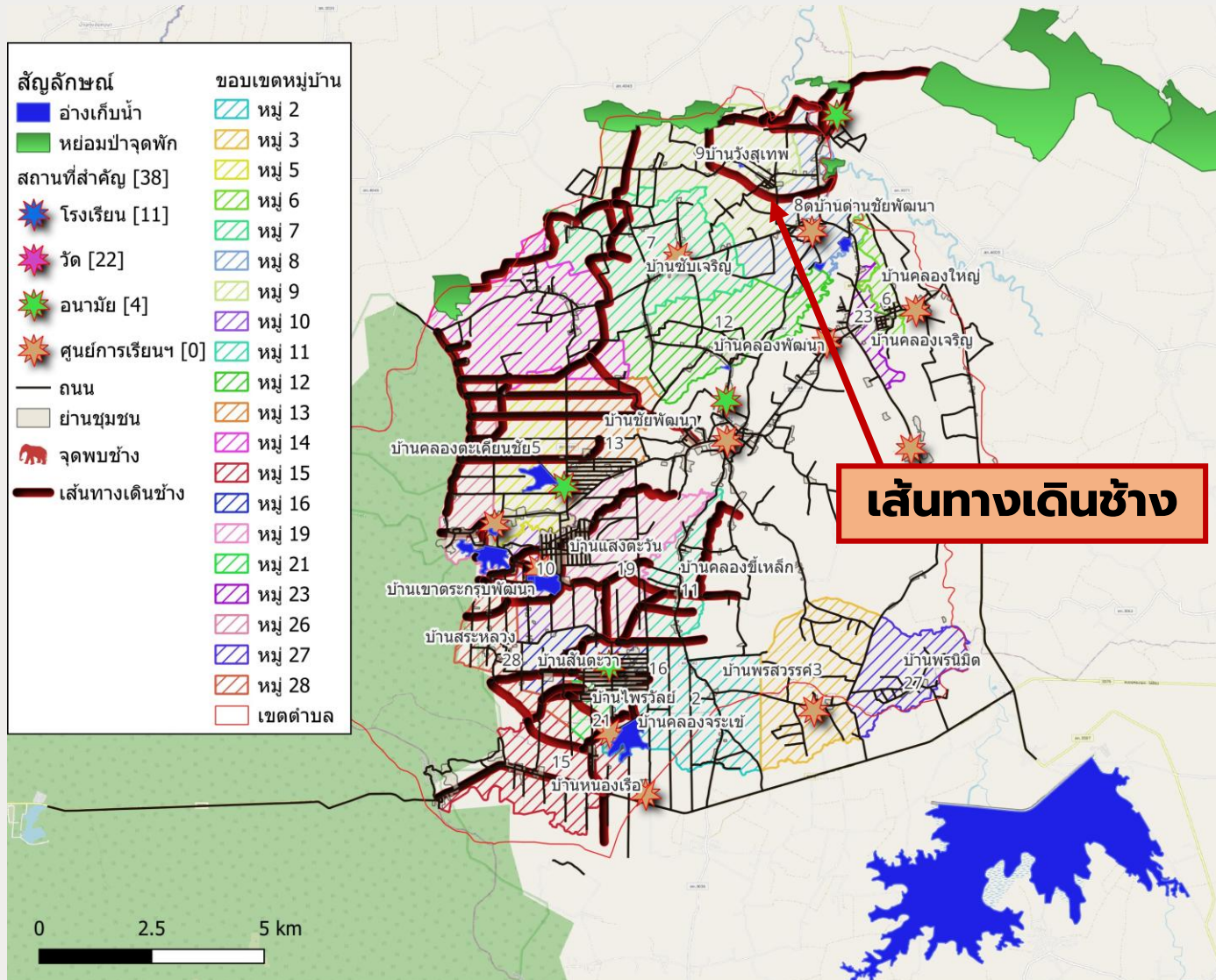
ขับเคลื่อนอย่าง
มีส่วนร่วม

5

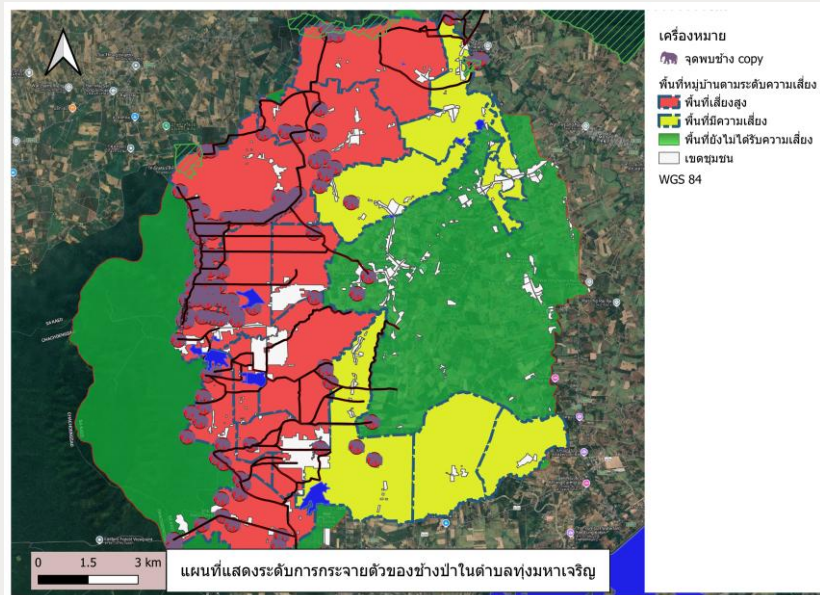
6

ติดตาม-
ประเมินผล

ผังตำบลเพื่อการจัดการช้างป่า ต.ทุ่งมหาเจริญ

หลักการวิเคราะห์ผังชุมชน

ความเสี่ยงเชิงกายภาพ

พื้นที่สีแดง หมายถึง พื้นที่ชุมชนที่ตั้งอยู่ชิดหรือใกล้แนวขอบเขตของพื้นที่ป่า และเป็นบริเวณที่มีการพบเห็นช้างป่าเป็นจำนวนมาก และเคยเกิดเหตุช้างป่าบุกรุก สร้างความเสียหายต่อทรัพย์สินและพืชผลทางการเกษตรของประชาชนในพื้นที่ หรือมีแนวโน้มที่จะเกิดเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันซ้ำอีกในอนาคต โดยสาเหตุของความเสี่ยงดังกล่าว มักเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ อาทิ การปลูกพืชที่ช้างป่าชื่นชอบ (ข้าวโพด อ้อย)

พื้นที่สีเหลือง หมายถึง พื้นที่ที่เคยเกิดเหตุช้างป่าเข้ามาในพื้นที่แล้ว แต่ยังไม่ปรากฏความถี่หรือความรุนแรงของเหตุการณ์ในระดับที่น่าเป็นห่วงหรือเกิดขึ้นซ้ำซาก ทั้งนี้ ในบางพื้นที่อาจมีการปลูกพืชที่ดึงดูดช้าง ซึ่งในอนาคตจะมีความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้น

พื้นที่สีเขียว หมายถึง ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างจากแนวป่า หรือเส้นทางเคลื่อนที่ของช้างป่า แม้จะเคยมีประวัติการปรากฏตัวของช้างป่าในพื้นที่ แต่ช้างจะกลับเข้าสู่พื้นที่ป่าด้วยตนเองโดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรง อีกทั้ง พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นชุมชนที่รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่ดึงดูดช้างป่า อาทิ ไม่มีการปลูกพืชอาหารที่ช้างป่าชอบ อย่างไรก็ตาม ควรมีการติดตามข้อมูลและเฝ้าระวังอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเตรียมพร้อมรับมือหากสถานการณ์เปลี่ยนแปลง

ความเสี่ยงจากพฤติกรรมช้างป่า

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่จากผังตำบล พบว่าพื้นที่โดยรอบมีพิกัดห้อยป่าหลายที่อยู่ติดกัน จึงสามารถเป็นแหล่งที่พักอาศัยของช้างป่าได้ อาทิ เขาเนินสมบัติ เขาพลูหีบ และเขายายแหลม ซึ่งส่งผลให้ช้างป่าไม่จำเป็นต้องกลับเข้าสู่พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดแนวโน้มว่าช้างป่าอาจจะกระจายตัวได้หลายทิศทาง และมีโอกาสตั้งถิ่นฐานถาวรในพื้นที่ใกล้ชุมชน โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการอยู่อาศัยของช้างป่า ได้แก่ แหล่งที่พักอาศัย (ห้อยป่า พื้นที่สวนยูคาลิปตัส และสวนยางพารา) แหล่งน้ำธรรมชาติหรือแหล่งน้ำจากการใช้งานของชุมชน ตลอดจนแหล่งอาหารซึ่งได้จากพืชผลทางการเกษตร อาหารภายในครัวเรือน รวมถึงอาหารที่มีกลิ่นและรสเค็ม ซึ่งเป็นปัจจัยดึงดูดช้างป่าให้เข้ามาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นข้อควรระวังคือหากช้างป่าจดจำหรือเรียนรู้แหล่งอาหารเหล่านี้ได้ ก็มีแนวโน้มที่จะไม่กลับเข้าสู่พื้นที่ป่า และตั้งถิ่นฐานถาวรในบริเวณดังกล่าว

ข้อมูลพิกัดจุดพบช้างจากผังตำบลสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมช้างป่าได้ โดย **ระยะทางหากินปกติ**ของช้างป่าที่สามารถเดินกลับป่าได้เองใน **ระยะทาง 5-6 กิโลเมตร จากขอบป่า** ดังนั้น หากพิกัดพบช้างอยู่นอกระยะหากินปกติควรผลักดันเพิ่มเติมรูปแบบ (อยู่ในพิกัดมากกว่า 5-6 กม. จากขอบป่า) พร้อมควบคุมเส้นทางเพื่อป้องกันช้างตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชุมชน

ระบบ

การจัดทำระบบการทำงาน

- กลไกขับเคลื่อนที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงการทำงานระหว่างทีมจัดเก็บข้อมูลกับทีมยุทธศาสตร์
- กองทุนสำหรับการจัดการปัญหาข้างป่าและภัยพิบัติอื่น ๆ

การเยียวยาการช่วยเหลือ

- จัดทำแนวทางสนับสนุนการช่วยเหลืออื่น ๆ อาทิ ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ

การจัดทำข้อมูลที่เป็นระบบ

- พื้นที่เพาะปลูก
- ข้อมูลชุมชน
- พื้นที่เสี่ยง/เปราะบาง

คน/ทีม

ทีมงาน

- เพิ่มหน่วยอาสาสนับสนุนการทำงานชุดผลักดัน / ชุดเฝ้าระวัง
- สร้างนักสารสนเทศชุมชน

บุคคลทั่วไป

- ในพื้นที่
 - สร้างความรู้ / ความเข้าใจ
- นอกพื้นที่
 - ลดปัญหาความเห็นแย้ง / เห็นต่าง

ปรับปรุงโครงสร้างทางกายภาพ

โครงสร้างป้องกันช้าง

- คูกันช้าง
- แนวคอนกรีต
- รั้วไฟฟ้า

การปรับปรุงทัศนียภาพ

- แสงสว่าง
- พื้นที่บดบังทัศนวิสัย
- ปรับปรุงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

โครงสร้างสาธารณูปโภค

- ซ่อมแซมเส้นทางชำรุด

แนวทางการจัดการปัญหาด้วยผังตำบล

ประเด็น	แนวทางการแก้ไขปัญหา	ลำดับความสำคัญ	กิจกรรม
ป้องกัน/เฝ้าระวัง	- รวบรวมและประมวลผลข้อมูลที่เกี่ยวข้อง อาทิ จุดพบช้าง - ปรับเปลี่ยนพืชการเพาะปลูก - สนับสนุนอุปกรณ์ในการเฝ้าระวัง อาทิ โดรน ไฟส่องสว่าง ไฟฉายแรงสูง CCTV line ศูนย์ช่วยเหลือประชาชน - ออกแบบ/ปรับ/ซ่อมแซม สิ่งกีดขวาง อาทิ คูกันช้าง รั้วไฟฟ้า รั้วไฟหนาม	กำหนดพื้นที่เสี่ยงภัยและเฝ้าระวังอย่างเข้มงวด - พื้นที่ที่ติดของป่า - พื้นที่เกษตรกรรม - แหล่งน้ำ - ห้วยอมป่า - สถานที่กลุ่มเปราะบาง ประกอบด้วย.....	อบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการเก็บข้อมูลให้แก่ชุดผลักดันช้าง - ส่งเสริมปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดิน - สนับสนุนเพื่อพัฒนาอาชีพเสริม - สนับสนุนอุปกรณ์และสวัสดิการเพื่อความปลอดภัยของชุดผลักดัน - ออกแบบ/ปรับ/ซ่อมแซม สิ่งกีดขวาง
ผลักดัน	- เพิ่มประสิทธิภาพชุดผลักดัน - วางแผนเส้นทางเพื่อผลักดันให้ช้างกลับป่า - พัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลักดันอย่างถูกต้องและปลอดภัย	- วางแผนการผลักดันให้สอดคล้องกับระดับความเสี่ยงเพื่อจำกัดขอบเขตความเสียหายไปยังพื้นที่อื่น - วางแผนเส้นทางผลักดันช้างกลับป่าร่วมกับชุมชน	- เพิ่มหน่วยอาสาสนับสนุนการทำงานชุดผลักดัน / ชุดเฝ้าระวัง - อบรมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านพฤติกรรมเพื่อการผลักดันช้างกลับป่าอย่างถูกต้องและปลอดภัย
เยียวยา	- แก้หลักเกณฑ์เยียวยาความเสียหายจากไร่เป็นต้น - ประกันชีวิตให้กลุ่มชุดผลักดัน - การฟื้นฟูจิตใจผู้ได้รับผลกระทบ โดยอาชีพเสริมที่ปลอดภัยต่อชีวิต	- ชดเชยตามความสูญเสีย - ดูแลความเสียหายของพื้นที่ที่อยู่บนกระเบื้องการช่วยเหลือเยียวยา	- ปรับปรุงหลักเกณฑ์เยียวยาความเสียหายให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความเป็นจริง - ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือเยียวยา - ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมอย่างครบวงจร อาทิ เพาะเห็ด การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลาดชุมชน

- **แนวทางการจัดการปัญหาข้างป่าตำบลทุ่งมหาเจริญ** ครอบคลุมครบถ้วนในมิติด้านคน/ทีมงาน ด้านระบบ และด้านกายภาพแล้วหรือไม่? **มีประเด็นใดที่ควรเพิ่มเติม** เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการจัดการปัญหาข้างป่า
- **บทบาทหน่วยงานของท่าน** สามารถให้การสนับสนุนการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาข้างป่าอย่างไรบ้าง ?

Back up

คำถามชวนแลกเปลี่ยนหาวิธีแนวทางสนับสนุนการจัดการปัญหาข้างป่าในพื้นที่สีแดง

หน่วยงานภาครัฐ/ภาคเอกชนในท้องถิ่นสามารถสนับสนุนการแก้ไขปัญหาข้างป่าเชิงพื้นที่ที่เกิดประสิทธิภาพได้อย่างไร?

หน่วยงานภาครัฐ

พมว. สามารถให้การสนับสนุนด้าน **กลไกการเยียวยาและช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ** จากปัญหาข้างป่า และการสนับสนุน **การจัดตั้งคณะทำงานหรือเครือข่ายภาคประชาชน** ในการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาค้างป่าได้อย่างไรบ้าง?

พชจ. สามารถสนับสนุนด้าน **การพัฒนาศักยภาพชุมชนและการส่งเสริมอาชีพทางเลือก** ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและลดผลกระทบจากข้างป่า เช่น โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือการอบรมทักษะใหม่ๆ ให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบได้อย่างไรบ้าง?

กสว. สามารถสนับสนุนด้าน **ข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับข้างป่า** การให้คำแนะนำด้าน **มาตรการทางกายภาพ** ในการป้องกันและ **การสนับสนุนบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ** ในการสำรวจและเฝ้าระวังข้างป่า เพื่อประกอบการวางแผนอย่างไรบ้าง?

สำนักงานเกษตรฯ สามารถสนับสนุนด้าน **ข้อมูลพื้นที่เพาะปลูกที่มีความเสี่ยง** แนวทางการปรับเปลี่ยนพืชเศรษฐกิจ ที่ข้างไม่ทำลาย หรือ **การส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรเพื่อลดความเสียหาย** จากข้างป่า รวมถึง **ช่องทางการเข้าถึงการช่วยเหลือเยียวยา** สำหรับเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบได้อย่างไรบ้าง?

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สามารถสนับสนุน **ช่องทางในการสร้างรายได้เสริม** ให้กับชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากข้างป่าได้อย่างไรบ้าง?

อบจ. สระแก้ว สามารถสนับสนุนด้าน **งบประมาณ** สำหรับโครงการหรือกิจกรรมแก้ไขปัญหาค้างป่า ในภาพรวม การสนับสนุน **โครงสร้างพื้นฐาน** และการ **ประสานงานในระดับท้องถิ่น** เพื่อให้การดำเนินการในระดับตำบลและอำเภอเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไรบ้าง?

ภาคเอกชน

หอการค้าจังหวัด สามารถเป็น **ช่องทางในการระดมทุนหรือทรัพยากร** จากภาคเอกชนเพื่อสนับสนุนโครงการแก้ไขปัญหาค้างป่าได้อย่างไรบ้าง?

สมาคมชาวไร่อ้อยวังน้ำเย็น มี **แนวปฏิบัติหรือมาตรการ** ที่เกษตรกรชาวไร่อ้อยสามารถนำไปใช้ได้จริง เพื่อลดความเสียหายจากข้างป่า และต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐหรือหน่วยงานใดเพิ่มเติมในด้านนี้หรือไม่?

สมาคมเกษตรกรชายแดนบูรพา สามารถเป็น **ตัวกลางในการสื่อสารและรวบรวมข้อมูล** จากสมาชิกเกษตรกร เพื่อนำเสนอต่อภาครัฐในการวางแผนแก้ไขปัญหาค้างป่าได้อย่างไรบ้าง?

วิทยาลัยชุมชน สามารถสนับสนุน **การจัดหลักสูตรอบรมหรือเวิร์คช็อป** เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะให้กับประชาชนและบุคลากรในพื้นที่เกี่ยวกับข้างป่า และการสนับสนุนด้าน **การพัฒนาสื่อการเรียนรู้** เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในวงกว้างได้อย่างไรบ้าง?